

НІНА СЕРГІЇВНА ГОЛУБКОВА

(до 75-річчя від дня народження)

Ніна Сергіївна Голубкова — відомий ліхенолог, доктор біологічних наук, професор, заслужений діяч науки Російської Федерації, лауреат медалі ім. Ахаріуса. Упродовж останніх 30-ти років, без перебільшень, є визначним неформальним лідером російських ліхенологів.

Народилася Ніна Сергіївна 28 січня 1932 року в Ленінграді. В 1955 році закінчила кафедру нижчих рослин Ленінградського університету, а в 1958-му — аспірантуру в Ботанічному інституті ім. В.Л. Комарова РАН. Відтоді її діяльність нерозривно пов'язана з цією найбільшою ботанічною установою Росії, де вона пройшла шлях від молодшого наукового співробітника до завідувачки лабораторії ліхенології та бріології, а згодом — відділу ліхенології та мікології.

Під керівництвом В.П. Савича Ніна Сергіївна в 1962 році успішно захистила кандидатську дисертацію «Флора лишайників Московской области», присвячену вивченню лишайників Центральної частини Європейської Росії. Суттєвим внеском у розвиток теоретичних питань ліхенології стала її докторська дисертація «Флорогенетический анализ лишайников Монголии» (1983 р.) У 1991 році Н.С. Голубкову визнано гідною наукового звання професора.

Без сумніву, найбільшим внеском Ніни Сергіївни у скарбницю світової науки є результати флористико-систематичного вивчення лишайників різних регіонів світу та критична ревізія цілої низки їхніх таксонів.

Найпершим її великим дослідженням було вивчення різноманітності та аналіз ліхенофлори Московської обл., що пізніше, в ході підготовки «Определителя лишайников средней полосы Европейской части СССР» (Голубкова, 1966), було розширене до регіону центральної частини Європейської Росії.

Цілу низку (більше 11) праць Ніни Сергіївни присвячено результатам вивчення лишайників Антарктиди, а окремий цикл — результатам спеціального дослідження іншої холодної пустелі — високогір'я Паміру. Вона опрацювала великі колекції лишайників з Антарктиди, зібрані учасниками перших радянських експедицій. Серед нових

для науки таксонів, описаних з Антарктичного континенту, слід назвати *Calopca nigrescens* Savicz & N.S. Golubk., *Physcia caesioides* N.S. Golubk. З високогірних районів Паміру описано такі нові для науки види лишайників, як *Acarospora flava* N.S. Golubk., *A. frigidodeserticola* N.S. Golubk., *A. gyrosa* N.S. Golubk., *Catapyrenium altimontanum* N.S. Golubk., *Dermatocarpon pamiricum* N.S. Golubk. (сучасна назва — *Catapyrenium pamiricum* (N.S. Golubk.) Kudratov), *Gonohymneta reophila* N.S. Golubk., *Leptogium fruticulosum* N.S. Golubk., *Polyblastia intermedioides* N.S. Golubk., *Sporastatia subasiatica* N.S. Golubk., *Squamarina pamirica* N.S. Golubk., *Staurothele aquatica* N.S. Golubk., а також ряд внутрішньовидових таксонів.

Дуже важливим для розвитку ліхенології у цілому є низка публікацій, в яких узагальнюється та аналізується видова різноманітність лишайників такого цікавого з флористичного погляду регіону, як Монголія. Ніна Сергіївна підготувала зведення «Конспект флоры лишайников Монгольской Народной Республики» (Голубкова, 1981) та «Анализ лишенофлоры Монголии» (Голубкова, 1983). Вона також описала з Монголії новий для науки вид — *Toninia globica* N.S. Golubk. і ряд внутрішньовидових таксонів лишайників.

Безцінним є внесок Н.С. Голубкової у проведення ревізії різних таксономічних груп та підготовку визначників. Дослідниця монографічно опрацювала важку для визначення групу лишайників — представників родини акароспорових (монографія «Лишайники семейства Асаоспороaceae Zahlbr. в СССР» — Голубкова, 1988), а також таких важких ліхенологічних груп флори Росії, як родина Umbilicariaceae, роди *Usnea*, *Bryoria*, *Bacidia*, *Bacidina* для «Определителя лишайников СССР» та «Определителя лишайников России».

Про визнання Ніни Сергіївни як фахівця з даної групи лишайників свідчить низка описаних нею таксонів у співавторстві з іншими колегами, зокрема *Biatorella contigua* N.S. Golubk. & Piin, *Acarospora putoranica* N.S. Golubk. & Zhurb., *Strangospora selengensis* Makryi & N.S. Golubk., *Pyrenocollema occidentalmiricum* N.S. Golubk. & Bredkina тощо.

Одним із найбільших досягнень у даному напрямку є те, що завдяки наполегливості та організаторським здібностям Ніни Сергіївни ліхенологи Росії і суміжних країн завершили видання «Определителя лишайников СССР», започатковане такими визнаними фахівцями, як В.П. Савич, К.А. Рассадіна, А.М. Окснер, М.Ф. Макаревич. Останніми роками це видання продовжується у випусках «Определителя лишайников России».

Серед посібників для визначення лишайників окремих регіонів слід вказати «Определитель лишайников средней полосы Европейской части СССР» (Голубкова, 1966), що і тепер використовується у вищих навчальних закладах Європейської Росії.

Крім таксономії та флористичної різноманітності лишайників, Ніна Сергіївна завжди цікавилася питаннями екології, географії та еволюції. Вона зробила суттєвий внесок до теорії ліхенології у цілому. Розвиваючи ідеї О.О. Еленкіна щодо природи лишайникового симбіозу та еволюції структур лишайникової слані, вона на прикладі ліхенофлор Антарктиди та Монголії запропонувала оригінальну систему біоморфологічних форм лишайників.

Про безмежну відданість обраній галузі — ліхенології — та захоплення лишайниками свідчить лише перелік регіонів, у яких Ніна Сергіївна особисто проводила експедиції: зокрема, центральна частина Європейської Росії, Памір (1964—1966 рр.), майже всі регіони Монголії (1970—1974 рр.), російський Далекий Схід (1990 та 1997 рр.), Китай (1994 р.) тощо.

Наукові результати дослідниці визнано за кордоном: її обрано іноземним членом Британського ліхенологічного товариства, членом Міжнародної ліхенологічної асоціації, нагороджено медаллю Ахаріуса.

На честь Н.С. Голубкової названо нові таксони лишайників: *Chaenothecopsis golubkovaе* Tibell & Titov та *Catillaria golubkovaе* Kotlov.

Ніна Сергіївна вражає своєю працездатністю на видавничій ниві — вона проводила величезну редакторську роботу з підготовки впродовж останніх 20-ти років збірників «Новости систематики низших растений».

Н.С. Голубкова завжди з вдячністю згадує своїх учителів — А.Л. Тахтаджяна, Н.А. Наумова, О.Ф. Флоровську, лекції І.Х. Блюменталю, В.С. Борецької, В.К. Василівської, а також вплив на її становлення як фахівця учених-біологів В.П. Савича, К.А. Рассадіної та А.М. Окснера, і намагається продовжити таку наступність поколінь, плекаючи молоду наукову зміну.

Ніна Сергіївна — прекрасний педагог, учитель, що вміє і любить передавати власні знання іншим. Під її керівництвом захищено 23 кандидатські та 3 докторські роботи. Десятки її аспірантів, здобувачів і докторантів успішно працюють у різних наукових установах Росії та інших країн колишнього СРСР. Усі ліхенологи Росії і суміжних країн знають: якщо дослідник або початківець виявив інтерес до систематичних досліджень, Н.С. Голубкова завжди намагається всіляко допомогти, навіть відкладаючи свої поточні справи.

Широко відомою є науково-організаційна діяльність Ніни Сергіївни — понад 20 років, починаючи з 1983 р., вона була незмінним ученим секретарем Всесоюзного, згодом — Російського ботанічного товариства, членом Президії та Ради товариства, а нині є його віце-президентом.

Для всіх, хто сьогодні працює поряд з Ніною Сергіївною, вона передусім є мудрим учителем, старшим товаришем та наставником, життя і праці якого — взірць служіння науці.

Любов до біології Ніна Сергіївна прищепила своєму сину-зоологу та онуку.

Українські ліхенологи широченно вдячні Н.С. Голубковій за допомогу та участь у підготовці чергового випуску другого тому «Флори лишайників України» (Окснер, 1993), за співпрацю у підготовці чергового, дев'ятого, випуску «Определителя лишайников России», а також за постійну дружню підтримку, численні доброзичливі рецензії та відгуки, інтерес та цінні поради щодо планування і проведення флористико-таксономічних досліджень лишайників Європи.

Гарні риси обличчя, граціозна статура, завжди життєрадісна, шляхетна, добросердна, ніжна, дуже симпатична, тонка і делікатна, розумна, ділова і респектабельна — такою ми, українські ботаніки, знаємо і любимо Ніну Сергіївну, з якою завжди були раді і щасливі зустрічатися у Ленінграді, Києві, Алма-Аті, Сухумі,

Тбілісі, Кишиневі, багатьох інших містах колишнього СРСР, де Всесоюзне ботанічне товариство збиралося на свої з'їзди. Усі ботаніки Радянського Союзу захоплювалися вченим секретарем ВБТ.

Для нас, авторів цієї статті, тепер дуже приємно і радісно одержати листа від нашої улюбленої колеги з БІНу і дізнатися, як живуть і працюють наші давні і надійні друзі.

Українські ботаніки сердечно вітають дорогу і високошановану Ніну Сергіївну з ювілеєм і зичать їй великих радісних подій, всіляких гараздів, нових і нових творчих злетів, доброго здоров'я і повноцінного довголіття.

С.Я. КОНДРАТЮК, К.М. СИТНИК